

KAYIP SESLERİN İZİNDE

Emre Aracı

Oxford diplomalı Haydn

Emre Aracı, kaleminden dökülenlerle gözümüzde adeta tarihi canlandırıyor. Yazarımızın Haydn'ın Oxford ziyaretini anlattığı satırlarını takip ederken, bestecinin *Thy Voice, O Harmony, is Divine* (Hob XXVIIIb:46) kanonunun size eşlik etmesine izin verebilirsiniz.

İki geceliğine misafir olarak kaldığım Oxford'un tarihi kolejlerinden Magdalen'in avlu kapısından içeri girdiğim zaman C. S. Lewis'in "Narnia"sına açılan o çatı arasındaki gardrop kapağının eşliğinden geçmişcesine bir hayal alemine adım atmış olduğumu hissediyordum. Birbirinden güzel, rengârenk, mis kokulu çiçeklerin Oxford'un altın sarısı taşından inşa edilmiş 15. yüzyıldan kalma yemyeşil çimenli gotik avlularını süslediği, çan kulesinden her çeyrek saatte yankılanan melodik vuruşların kulakları okşadığı, tam ortasındaki geyik parkında ceylanların hâlâ huzurla dolaştığı bu kolejde odama yerleştiğim zaman Richard Attenborough'nın C. S. Lewis'in hayatını konu aldığı ve başrolde Anthony Hopkins'in oynadığı 1993 yapımı *Shadowlands* filminde o iki gün hayali bir figüran olarak dolaşacağımı çok iyi biliyordum. O gün elime tutuşturulan o iki anahtarın, sadece bu kolejin asırlık demir kapısını ve oda kapımı değil, belki de filmlerde görmeye alışık olduğumuz, ya da kitaplardan tasvirlerini okuduğumuz bir yaşam tarzının, insan hayal edebildiği sürece hâlâ yaşanabilir olduğunu gösterircesine, modern hayatın dışına açılan gizli bir kapının kilidini de açabildiğini bu kısa ziyarette bana gösterecekti. Lewis'in 1955'te yayımladığı otobiyografik kitabı *Surprised by Joy*'da da yazdığı gibi "geçmiş yücelten yerleşik mutluluk değil, anlık sevinç" idi. Ve bu Magdalen ziyareti benim için gerçekten de hiç beklenmedik türde anlık sevinçlerin bir silsilesine dönüşecekti. Bunda en büyük etken, kuş sesleri arasında, Addison's

Haydn'ın Oxford Üniversitesi'ndeki portresi (Johann Carl Rössler)

Walk'taki o ulu ağaçlar altındaki yürüyüşler kadar kapılarını 1458'de eğitime açan ve Lewis'in 1925-1954 yılları arasında ders verdiği bu kolejin hiç değişmemiş olan dokusuydu.

Odamın arka penceresinin baktığı kale burçları havasındaki kolej duvarını takip eden Longwall Street'in üzerindeki tarihi Morris Garajı'nı geçerek geçmez soldaki Holywell Street Oxford'u her ziyaret eden müzik tarihçisinin mutlaka yürümesi gereken bir sokak, çünkü burada 1748'de kapılarını açan ve Avrupa'nın en eski konser salonu

olarak kabul edilen Holywell Music Room bulunmakta. Her ne kadar tarih olarak 1748 Oxford için bir hayli yeni sayılsa da burayı Avrupa'nın en eski konser salonu olarak tanımlayan ve 1911'de *The oldest music room in Europe: a record of eighteenth-century enterprise at Oxford* adında bir kitap yayımlayan Oxford'un müzik tarihçisi John Henry Mee (1853-1918) olmuş. Holywell Music Room'un Magdalen Koleji'yle de enteresan bir bağlantısı var; zira konser salonunun inşaatına kolejin orgcusu ve Oxford'un müzik profesörlerinden Dr William Hayes (1708-1777) öncü olmuştu. Thomas Camplin tarafından tasarlanan bu klasik üsluptaki sade bina 1742'de başlatılan ve halka açık olan bir tür abonman sistemiyle finanse edilmişti. Mee'ye göre Holywell Konser Salonu'nun ortaya çıkması, İngiliz müzik camiasına seküler oratoryoyu tanıtarak sevdiiren Handel'in dehası sayesinde olmuştu. Hatta tahminlere göre burada seslendirilen ilk eser Handel'in *Esther* oratoryosu idi ve bestecinin kendisi de bizzat Holywell'i mevcudiyetiyle onurlandıran müzisyenler arasındaydı.

Esasında Oxford'daki bu konser salonunun o devre açılması o zamana kadar Avrupa'da saraylarda, kiliselerde verilen konserlerin böylesine halka açık mekânlara ilk olarak taşınması açısından da ayrı bir önem taşıyordu. Dışarıdan bakıldığında üçgen pediment cephesiyle bir şapel andıran Holywell Konser Salonu'nda tarihi orgun çevresinde yerden hafifçe yükselen karşılıklı dört sıra koltuğun oval bir arena gibi çevrelediği oturma düzeni buradaki konser dinleyicisine de bir hayli sıcak ve dostane bir ambiyans sağlıyor. Salondaki iki görkemli avize ise Kral IV. George'un 1831'deki taç giyme töreni vesilesiyle Westminster Parlamentosu'ndaki büyük salona ilk olarak asılmış ve ardından arsasına konser salonunun inşa edildiği Oxford'un Wadham Koleji'ne verilmiş ve buradan da Holywell'e intikal etmişti. Holywell Konser Salonu devrinin çağdaş müziğine de öncü sayılabilecek bir kurum olarak faaliyet gösteriyordu. Handel artık klasikleşmiş bir besteciydi, ama Haydn o devir için modern sayılırdı ve Haydn'ın müziğini Oxford halkına sevdiiren de Holywell Konser

Eski bir kartpostalda Magdalen Koleji, Oxford

Holywell Konser Salonu (Fotoğraf: Emre Aracı)

Salonu'ndaki düzenli konserler olacaktı. Rosemary Hughes 1939 Temmuz'unda *Music & Letters* dergisinde kaleme aldığı 'Haydn at Oxford: 1731-1791' başlıklı yazısında bu süreci özetlerken, 1788'den başlamak üzere, bu konserlerin program kitapçıklarına Bodleian Kütüphanesi'nde ulaşıldığını

yazıyordu. Böyle bir arşivçilik hiç şüphesiz ki her müzikolog için bulunmaz bir hazine olmalıydı. Belki daha da önemlisi 1791 yılına gelindiğinde Haydn'ın kendisi bizzat Oxford'a gelecek, üniversite tarafından fahri doktora derecesiyle onurlandırılacak ve bu şehirde konserler verecekti.

Takvimler 18 Haziran 1806'yı gösteriyordu. O gün Alman ressam Albert Christoph Dies (1755-1822) hayranı olduğu Joseph Haydn'ı Viyana'daki evinde yirmi üçüncü defa ziyaret etmişti. Kimselerin kendi hayat hikâyesiyle ilgilenmeyeceğini düşünmesine rağmen, yaşı oldukça ilerlemiş, güçten düşmüş ve hasta besteci, Dies'in arzusu üzerine, bu buluşmalarında ona yaşamından aklına gelen olayları anlatıyordu. Nitekim Dies, Haydn'ın 1809'daki ölümünün ertesinde - günümüzde bir hayli duygusal ve bazı yerlerde de tutarsız kabul edilse de - bestecinin ilk biyografilerinden birini yayımlayacaktı. Aynı yıl Leipzig'de yayımlanan diğer Haydn biyografisi ise Viyanalı diplomat Georg August Griesinger'e (1769-1845) aitti ki bu biyografiyi Beethoven da okumuş ve yazarına 1822'de yolladığı bir

Haydn'ın üç gününü geçirdiği Oxford'un değişmeyen panoraması

mektupta memnuniyetini dile getirmişti. Dies 18 Haziran günü Haydn'la buluştuğunda, Viyana'da ısınan havayla birlikte besteci kendisini biraz daha iyi hissediyordu. O günkü sohbetleri esnasında konu dönmüş dolaşmış Haydn'ın Oxford Üniversitesi'nden 8 Temmuz 1791 günü aldığı fahri müzik doktora derecesine gelmişti. Haydn bu seremoninin detaylarını küçük bir deftere kaydetmiş ancak ne yazık ki bu defteri sonradan kaybetmişti.

"İngiltere'de bana verilen bu doktora derecesine teşekkür etmem gereken çok şey var; aslında her şey bu sayede oldu diyebilirim. Bunun sonucunda ülkenin önde gelen insanlarıyla tanıştım ve en büyük evlerine davet edildim"; Haydn o kadar mütevazıydı ki bütün eserleri ve ünü bir tarafa Britanya'daki şöhretini, o gün Dies'e de söylediği bu sözlerindeki gibi, Oxford tarafından kendisine verilen bu diplomaya bağlamıştı. Haydn'a Oxford'dan fahri doktora derecesinin verilmesi için aracı olan ünlü İngiliz müzik tarihçisi Dr Charles Burney'den (1726-1814) başkası değildi. Nitekim Avusturyalı besteci 1 Ocak 1791'de ilk olarak İngiltere'ye adım attığında Burney

Dr Charles Burney (Sir Joshua Reynolds, 1781)

onu derhal himayesi altına almış, onu öven bir şiir yazarak yayımlatmıştı. Haydn'a büyük bir hayranlık duyduğu gibi Burney dört ciltlik müzik tarihçesi kitabını hazırlarken kıta Avrupası'nı da kapsamlı olarak dolaşmış ve 1770'te Bologna'da 14 yaşındaki Mozart ile de tanışmıştı.

Oxford'da mezuniyet törenlerinin yapıldığı Sheldonian Tiyatrosu

Haydn'ın da giydiği Oxford'un müzik doktora cübbesi

Haydn'ı Londra'ya getiren Johann Peter Salomon'un (1745-1815) besteci için Hanover Square'de düzenlediği konserler sona erdikten sonra Burney'nin de aralarında bulunduğu grup Temmuz ayında Oxford'a geldi. 8 Temmuz'daki mezuniyet töreni mimar Sir Christopher Wren'in eseri olan Sheldonian Tiyatrosu'nda gerçekleşti. Dies'in bestecinin ağzından aktardığına göre o gün Haydn'a kolları kırmızı, beyaz ipek bir cübbe giydirilmiş ve küçük siyah bir şapka takdim edilmişti. Ancak Haydn kendisini bu kılıkta oldukça gülünç hissetmişti ve üstelik üç

gün boyunca Oxford sokaklarında cübbesini çekiştirerek yürümek zorunda kalmıştı. Yine de "Viyanalı tanıdıklarımın beni bu kılıkta görmelerini çok isterdim" demekten geri kalmayacaktı. Sheldonian'daki diploma töreninde onun *Thy Voice, O Harmony, is Divine* (Hob XXVIIb:46) kanonu seslendirilmişti; zira fahri müzik doktora verilen bestecilerin diploma töreninde bir eserlerinin seslendirilmesi üniversite kurallarına göre mecburiydi. Ancak Haydn'ın Oxford'a gelmiş olması onun ziyareti boyunca Sheldonian'da üç özel konserin verilmesine de neden olmuştu ki bunlardan 7 Temmuz Perşembe günkü konserde onun 92. Senfonisi de programda yer almıştı. Her ne kadar Haydn bu senfonisini İngiltere'ye gelmeden önce Paris için Kont d'Ogny'nin (1756-1790) siparişi üzerine bestelemişse de bestecinin Oxford ziyareti esnasında da seslendirilmesinden dolayı yapıt müzik tarihine Haydn'ın "Oxford" Senfonisi olarak geçecekti. Bu arada para konularında her zaman titiz olan Haydn, Oxford seyahatinin bütçesini çıkartırken toplam 6 guinea harcadığını defterine yazmıştı. Bunun bir buçuk guinea kadarını Oxford'da çanların çalınması için harcamış, yarım guinea'sını ise cübbesinin kira bedeli olarak ödemişti.

Her şeyin bir ritüel olduğu kolejin tarihi yemek salonundaki kahvaltının ardından Magdalen Köprüsü'nün hizasında, Cherwell Irmağı kenarında, Addison's Walk'a açılan o armalı demir kapıya karşı oturduğum bankta, şehirden ayrılmadan önce o sabah günlüğümü yazarken ve çan kulesinden saat 11'in vuruşları derin derin yankılanırken Haydn'ın Oxford ziyareti bir anda gözümün önünde canlanıvermişti. 1826'da Sir Walter Scott günlüğüne "Dünyadaki en güzel manzaralardan biri olduğunu düşündüğüm Maudlin Köprüsü'nden Oxford'u seçebilmek için ne gün ışığı ne de ay ışığı vardı" diye yazmıştı. Gerçi o an Oscar Wilde'in *Magdalen Walks* şiirindeki gibi küçük beyaz bulutlar gökte yarışıyordu ve beni çağırان Merton Koleji'nin bahçeleri şuurumdaydı. Magdalen'in çan sesleri bana Oxford'da 500

Magdalen Koleji'nin tarihi yemek salonu

yıldır süregelen bir geleneği de hatırlatmıştı o sabah: her 1 Mayıs sabahı, sis yükselirken, saat 6'da kolejin şapel korusu bu kulenin tepesine tırmanarak *Hymnus Eucharisticus*'u söyler ki *Shadowlands* filminde Attenborough da o sahneyi canlandıramadan edememişti. Oxford'daki o iki günü düşünürken Narnia'nın kapılarını bizim için aralayan C. S. Lewis'in "geçmiş yüceltlen yerleşik

mutluluk değil, anlık sevinç"tir sözü yine aklıma gelmişti... 🍷

Emre Aracı'nın Andante'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.